

DOI: 10.33270/05267101.6
УДК 343.102

ТАРАСЕНКО Олег*

доктор юридичних наук, професор, проректор Національної академії внутрішніх справ
03035, пл. Солом'янська, 1, м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3179-0143>

Організаційно-тактичні форми документування

Анотація. Статтю присвячено дослідженню процесу документування, основою якого є науково обґрунтована діяльність оперативних працівників щодо фіксації злочинів (фактів злочинів і злочинних дій осіб), що враховує особливості цієї сфери суспільних відносин, у якій учиняють злочини, що потребують документування. Метою статті є визначення змісту документування та виокремлення його організаційно-тактичних форм. З'ясовано, що його можуть здійснювати в процесі виявлення (та фіксації) первинної інформації, причому як до початку досудового розслідування, так і паралельно; оперативно-розшукові заходи можуть бути розпочаті до початку досудового розслідування й завершуватися в процесі його проведення, тобто початок досудового розслідування не є підставою для завершення документування. Встановлено, що документування має на меті не лише фіксацію фактів злочинів, що готуються, або фіксацію злочинних дій осіб, які готують вчинення злочину, а й виконує низку завдань під час досудового розслідування. До переліку оперативно-розшукових заходів належать також ті, що не мають аналогів із негласними слідчими (розшуковими) діями, тому зміст документування шляхом проведення оперативно-розшукових заходів не дублює зміст документування, яке здійснюють у процесі забезпечення можливості виконання доручення слідчого щодо проведення таких дій. Документування є низкою взаємопов'язаних дій, які можуть не припинятися в момент завершення досудового розслідування, а продовжуються далі, але в іншому статусі. Сформульовано висновок, що до організаційно-тактичних форм документування належать: фіксація ознак злочину, здійснювана в процесі його виявлення та перевірки первинної інформації; фіксація злочинних дій особи, яка готується до вчинення злочину, або факту підготовки злочину; фіксація фактів злочину, здійснювана в процесі оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження; фіксація елементів конкретного складу злочину, здійснювана в процесі проведення негласних слідчих (розшукових) дій; фіксація злочинних дій у процесі оперативного супроводження кримінального судочинства на стадіях судового розгляду та після винесення вироку.

Ключові слова: кримінальне судочинство; стадії; оперативно-розшукове забезпечення; документування; організаційно-тактичні форми.

Історія статті:

Отримано: 05.01.2026
Прийнято: 02.02.2026
Опубліковано: 31.03.2026

Рекомендоване посилання:

Тарасенко О. Організаційно-тактичні форми документування. *Наука і правоохорона*. 2026. Вип. 1 (71). С. 64–72.
DOI: 10.33270/05267101.6

*Відповідальний автор



© Тарасенко О., 2026. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Вступ

У процесі перевірки первинної інформації, отриманої під час пошукової діяльності, оперативні працівники визначають наявність у діях певної особи ознак злочину або факту вчинення злочину невстановленими особами. Залежно від підтвердження первинної інформації виникають певні ситуації, що вирізняються недостатньою поінформованістю оперативних працівників про обставини вчинення злочинів і потребують проведення оперативних заходів, які спрямовані на отримання й закріплення доказової інформації щодо осіб, які вчиняють злочини; осіб, які можуть надалі бути свідками фіксації відомостей про спосіб учинення злочину; зв'язки між співучасниками тощо. Змістом закріплення є фіксація, яка становить змістову основу документування. Формально процес документування становить науково обґрунтовану діяльність оперативних працівників щодо фіксації злочинів (фактів злочинів і злочинних дій осіб), а також урахує особливості тієї сфери суспільних відносин, у якій вчиняють злочини, що потребують документування. Згідно з положеннями оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства, до внесення змін у зв'язку з прийняттям чинного КПК України 2012 року документування здійснювали в межах справ оперативного провадження (підстави для початку яких визначав Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»¹), воно мало чіткі межі, завдання й відповідний інструментарій у вигляді оперативно-розшукових заходів, які реалізували відповідно до ст. 8 цього Закону. Не було передбачено чіткого переліку видів оперативно-розшукових заходів (ОРЗ), які можуть проводити під час документування, водночас з набранням чинності новим КПК України² було внесено зміни до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»³, відповідно до яких ст. 8 (права оперативних підрозділів) містить відсылні норми на положення КПК України щодо порядку проведення ОРЗ. Унаслідок цього 10 із 21 повноваження оперативних підрозділів, передбачених у цій статті, посилаються на певні статті КПК України, що встановлюють порядок проведення НСРД, і мають бути реалізовані згідно з відповідними положеннями глави 21 КПК України як НСРД (Shapovalov, 2016, р. 356). Змінилися зміст, параметри, правові основи документування (як однієї з основних функцій оперативних підрозділів), що потребує відповідного теоретич-

ного обґрунтування в аспекті використання зазначеного терміна, його змісту й організаційно-тактичних форм документування в сучасних умовах.

Метою статті є визначення змісту документування та виокремлення його організаційно-тактичних форм.

Матеріали та методи

Розглядаючи документування як процес фіксації злочинних дій осіб, фактів, предметів і документів, що засвідчують вчинення злочину, слід зауважити, що науковці визначили поняття й основні напрями документування, особливості документування за наявності кримінального провадження та за наявності лише первинної (підтвердженої) інформації. Значну кількість наукових розробок здійснювали щодо правової регламентації застосування сил, засобів і методів ОРД (організації, тактики, методики їх застосування) у процесі документування окремих видів злочинів. Зокрема, С. О. Павленко (2019) дослідив тактику виявлення та документування оперативними підрозділами нелегальної міграції як однієї зі сфер діяльності організованої злочинності (Pavlenko, 2019, р. 210-218); Е. Рижков (2022) – тактику документування колабораціонізму (Ryzhkov, 2022, р. 52-58); Є. В. Коваленко й О. В. Плетньов (2023) – тактику документування колабораційної діяльності з використанням контррозвідувальних заходів (Kovalenko, & Pletnev, 2023, р. 161-166); А. А. Саковський (2021) – особливості документування незаконного переправлення осіб через державний кордон України (Sakovskiy, 2021, р. 200-205); В. Плетенець (2023) – особливості документування фактів учинення кримінальних правопорушень проти довкілля в умовах особливих правових режимів (Pletenets, 2023, р. 165-172).

Інші науковці розглядали документування в контексті організаційних елементів розкриття злочинів. А. А. Саковський та А. В. Жижин (2019) розглянули особливості взаємодії підрозділів кримінальної поліції та органів досудового розслідування в документуванні кримінальних правопорушень (Sakovskiy, & Zhyzhyn, 2019, р. 49-54); В. Пилип (2023) – документування воєнних злочинів у контексті участі в ньому інститутів громадянського суспільства (Pylyp, 2023, р. 218-223).

У наукових роботах, присвячених розкриттю окремих видів злочинів, науковці з'ясували зміст елементів, складових документування, зокрема, В. Ю. Первій (2019) вважає, що документування здійснюють у кожному кримінальному провадженні, у якому застосовано комплекс процесуальних засобів збирання доказів із залученням для фіксації злочинної діяльності негласних засобів (заздалегідь ідентифікованих (помічених) засобів) (Pervii, 2019, р. 241). В. О. Усатий (2025)

¹ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

² Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

³ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

зауважує, що встановлення фактів – це одночасно і виявлення, і документування ознак кримінальних правопорушень (Usatyi, 2025, р. 185). М. Л. Грібов (2018) зазначає, що документування вчинення злочину, щодо якого отримано інформацію про його підготовку, у сучасних правових реаліях можливе в межах як провадження в ОРС (оперативно-розшукових справ), так і кримінального провадження (Hribov, 2018, р. 137). М. Л. Грібов, А. А. Венедіктов, Ю. Є. Венедіктова (2018) стверджують, що документування злочину (як створення документів, які містять фактичні дані про кримінально каране діяння окремих осіб і груп) є змістом контролю за вчиненням злочину (Hribov, Venediktov, & Venediktova, 2018, р. 26). Ю. О. Ланцедова та Л. А. Остапенко (2019) розглядають документування виключно як фіксацію (закріплення, документування) результатів певних процесуальних дій (Lantsedova, & Ostapenko, 2019, р. 164); Т. В. Іщенко-Ладна (2025) вважає, що документування фактів здійснюють і в разі фіксації адміністративних правопорушень: від прийняття заяви (повідомлення) органами (підрозділами) Національної поліції України до складання протоколу про адміністративне правопорушення (Ishchenko-Ladna, 2025, р. 24).

Детальніше документування в теорії оперативно-розшукової діяльності висвітлено в обмеженій кількості праць. Зокрема, на думку А. А. Саковського (2020), оперативне документування (документування, яке здійснюють оперативні підрозділи) – це діяльність оперативних підрозділів зі створення та (або) одержання документів, які містять інформацію, що може бути використана для прийняття рішень в ОРД, прийняття процесуальних, організаційних і тактичних рішень, доказування в кримінальному провадженні. Науковець вважає, що оперативно-розшукове документування є різновидом оперативного документування, що здійснюють виключно в межах ОРД, а оперативно-технічне документування – таким, що ґрунтується на застосуванні технічних засобів одержання інформації та не може бути проведене без їх використання (Sakovskyi, 2020, р. 377). На його думку, документування належить виключно до інститутів ОРД.

О. О. Подобний (2015) зазначає, що документування забезпечує пізнання досліджуваної події шляхом фіксування фактичних даних, які запам'ятали потерпілі, очевидці, а також слідів, залишених на предметах та інших матеріальних носіях (Podobnyi, 2015, р. 65). Дослідник фактично ототожнює процес документування із фіксацією інформації, яку отримують у процесі досудового розслідування шляхом проведення слідчих розшукових дій.

Отже, можемо констатувати взаємозв'язок правового регулювання ОРД і кримінального процесу, водночас теоретично не обґрунтовано зміст документування, яке здійснюють на різних

стадіях кримінального процесу. Це спричиняє фрагментарність наукових досліджень зазначених питань і не формує теоретичного бачення організаційно-тактичних форм документування.

Результати й обговорення

Лексичне значення терміна «документування» доволі широке; його застосовують у різних галузях діяльності людини (фінансовій, економічній, технічній, дипломатичній, юридичній тощо). Воно означає обґрунтування, підтвердження, пояснення певного факту (явища) документами, тобто діловими паперами, які підтверджують або спростовують його. Згідно з тлумачним словником української мови (Large explanatory dictionary...), термін «документувати» означає «обґрунтовувати документами». Під час документування забезпечують закріплення фактичних даних: щодо події злочину (час, місце, обставини вчинення злочину); про причетність осіб, яких перевіряють щодо підготовки до вчинення злочину або безпосередньо вчинення злочину; про інших осіб, причетних до злочину; про місцезнаходження обладнання й інших предметів, використовуваних під час вчинення злочину, грошей і цінностей, викрадених або здобутих злочинним шляхом; про місця збуту й збереження предметів злочину; характер і розміри збитку, заподіяного злочином; інші обставини, що мають значення для попередження, припинення й розкриття злочину, а також розшуку злочинців і застосування до них заходів, передбачених законом. На підставі аналізу визначення поняття документування можна дійти висновку, що це діяльність оперативних працівників, здійснювана переважно негласним шляхом, з виявлення (знаходження, перевірки, оцінки) фактичних даних про подію злочину й осіб, причетних до його вчинення, а також із забезпечення можливості використання цих даних відповідно до вимог кримінального процесуального закону як доказів під час досудового розслідування.

Слід зауважити, що межі дій, які визначають як документування злочинів, вельми нечіткі.

Документування як процес здійснюють у певних організаційно-тактичних формах, які різняться за низкою параметрів під час реалізації на всіх етапах кримінального судочинства (на всіх стадіях кримінального процесу). Ми навмисне використовуємо такий термін, оскільки процес документування починається з етапу виявлення ознак злочину й може завершуватися (у разі наявності підстав для проведення) на етапі, коли засуджена особа відбуває покарання, тобто виходить за межі досудового розслідування.

Латентність злочинів призводить до відсутності офіційних заяв і повідомлень, тому однією з підстав для реєстрації в ЄРДР інформації про вчинення злочину є виявлення його ознак

оперативними підрозділами. Оперативні працівники отримують первинну інформацію, у якій не міститься ознак усіх елементів складу злочину, тобто може йтися про суб'єктивну думку оперативного працівника про можливу наявність ознак злочину, а не власне ознак злочину. Отримання первинної оперативної інформації ще не забезпечує притягнення винних до відповідальності. Формально пошук ознак злочинів передбачає не лише процес отримання інформації, а і її перевірку, рішення про яку приймають залежно від характеру й повноти отриманої інформації. Окрім цього, наявна низка фактів, без встановлення яких не можна стверджувати, що особа вчинила злочин, починати кримінальне провадження та кваліфікувати дії цієї особи за певними статтями КК України. Очевидно, що за таких умов перш ніж вносити дані до ЄРДР, слід провести певну перевірку. Потребу в проведенні таких дій регламентують як чинний КПК України, так і низка підзаконних актів. Після отримання первинної оперативної інформації в процесі її подальшої перевірки здійснюють оперативно-розшукові заходи, спрямовані на її підтвердження. Відповідно до положень законодавства¹, оперативно-розшукову діяльність мають проводити в межах заведеної ОРС і лише за наявності достатньої інформації, отриманої в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів. Тому Закон про ОРД² надає можливість здійснювати попередню оперативну перевірку із застосуванням конкретно визначених заходів. Також слід урахувати, що немає чіткої межі між перевіркою інформації та документуванням злочинної діяльності, оскільки під час здійснення певних оперативно-розшукових заходів, спрямованих на перевірку первинної інформації, одночасно будуть здійснювати й фіксацію злочинних дій. Оскільки в процесі перевірки вже реалізують низку заходів, спрямованих на фіксацію фактів злочинної діяльності, предметів і документів, що мають ознаки злочинної діяльності та злочинних дій осіб, то практично здійснюють документування злочинних дій.

Щодо інструментарію документування та його нормативного забезпечення слід зазначити, що Закон чітко регламентує дії суб'єктів ОРД – у ч. 2 ст. 7³, а саме: у разі виявлення ознак злочину оперативний підрозділ зобов'язаний невідкладно спрямувати зібрані матеріали, у яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачено КК України [20], до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку,

передбаченому КПК України⁴. Тобто формально документування шляхом проведення ОРЗ має бути припинено, а надалі потрібно отримати дозвіл на проведення НСРД, у межах якого здійснюють подальше документування. Водночас законодавець передбачив, що в разі якщо злочин виявлено під час проведення ОРЗ, які тривають і припинення яких може негативно вплинути на результати кримінального провадження, підрозділ, що здійснює ОРД, повідомляє відповідний орган досудового розслідування та прокурора про виявлення ознак злочину, завершує проведення ОРЗ, після чого спрямовує зібрані матеріали, у яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачено КК України, до відповідного органу досудового розслідування (ч. 3. ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»)⁵. У такому разі організаційно-тактичною формою документування є фіксація ознак злочину, здійснювана в процесі його виявлення та перевірки первинної інформації.

У разі якщо виявлено особу, яка готується до вчинення злочину, або факт підготовки до вчинення злочину, документування здійснюють шляхом проведення оперативно-розшукових заходів у межах оперативно-розшукових справ. Прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання й розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді й інші питання їх проведення регулюють згідно з положеннями глави 21 КПК України⁶, з огляду на особливості, встановлені Законом⁷, щодо мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення й підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань, зумовлених специфікою мети їх проведення. Прийняття рішень про проведення оперативно-розшукових заходів, які не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора, здійснює керівник відповідного оперативного підрозділу або його заступник із повідомленням про прийняте рішення прокурора. У такому разі правовою основою є ст. 6 Закону

⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

⁵ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

⁶ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

⁷ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

¹ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

² Там само.

³ Там само.

України «Про оперативно-розшукову діяльність», у якій зазначено про можливість здійснення оперативно-розшукових заходів, а також ст. 9¹, відповідно до якої ОРС заводять на особу, яку підозрюють у підготовці до вчинення злочину, щодо невстановлених осіб, які готують вчинення злочину, а також щодо осіб, про яких є дані про участь у підготовці до вчинення злочину, – до встановлення та фіксації фактичних даних про протиправні діяння, відповідальність за які передбачено в КК України.

Зазначені дії проводять у межах оперативної розробки, що є процесом здійснення оперативно-розшукових заходів за наявності інформації про злочин, який готують або вчиняють, з метою його попередження або розкриття, а також розшуку злочинців, що переховуються. На етапі отримання інформації та її перевірки не завжди можна правильно кваліфікувати дії злочинців. У діях осіб можуть лише вбачатися ознаки певного злочину, тому мета оперативного працівника в процесі перевірки отриманої первинної інформації – знайти її підтвердження шляхом визначення в діях певних осіб ознак конкретних злочинів, передбачених КК України, кваліфікувати дії цих осіб і забезпечити можливість використання цієї інформації безпосередньо під час розкриття злочину².

Отже, на підставі суб'єктивної думки оперативного працівника, підкріпленої оперативною інформацією (яку неможливо використати як докази), слід прийняти рішення щодо проведення ОРЗ, результатом яких має стати отримання інформації, яку можна використати як доказову в кримінальному провадженні. Відповідно законодавець надав таку можливість, передбачивши низку запобіжників, закріплених ч. 2. ст. 8 Закону³. Зокрема, прийняття рішення, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення ОРЗ, фіксація і використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді й інші питання їх проведення регулюють згідно з положеннями глави 21 КПК України, з огляду на особливості, встановлені цим Законом, щодо мети проведення ОРЗ, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення і підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів ОРЗ й інших питань, зумовлених специфікою мети їх проведення; зазначені заходи мають проводити в межах оперативно-розшукової справи, заведення якої здійснюють за певних підстав і в певному порядку, визначеному в ст. 9 Закону України «Про

оперативно-розшукову діяльність» і підзаконних нормативних актах.

Окрім цього, низку заходів з документування злочинної діяльності позиціюють як ОРЗ, оскільки їх безпосередньо визначено в ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»⁴ як права оперативних підрозділів; їх проведення передбачено окремим нормативним актом з обмеженим доступом (і передусім саме тому, що ці форми прямо зазначено в цьому Законі⁵), де врегульовано механізм їх проведення як у вигляді ОРЗ, так і НСРД. Тобто залежно від виду злочину на момент їх проведення в діях особи можуть вбачатися ознаки підготовки злочину (і тоді є правові підстави проведення документування шляхом проведення ОРЗ) або ознаки завершеного злочину (і тоді є підстави для проведення документування шляхом проведення НСРД). Тому документування злочинних дій до реєстрації в ЄРДР можуть здійснювати шляхом проведення оперативно-розшукових заходів, а після реєстрації – шляхом проведення НСРД за дорученням слідчого, що регламентує Інструкція «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні»⁶.

У такому разі організаційно-тактичною формою документування є фіксація злочинних дій особи, яка готується до вчинення злочину, або факту підготовки злочину.

Слід зазначити, що в процесі виконання доручення слідчого щодо проведення НСРД постає потреба в отриманні додаткової інформації. Під час підготовки та проведення НСРД оперативні працівники проводять інші ОРЗ (які не тотожні саме з тією НСРД, виконання якої їм доручено), які є «допоміжними» та не мають аналогів серед НСРД, але які визначено як права оперативних підрозділів⁷. Органам досудового розслідування доводиться приймати рішення щодо можливості зібрання доказів шляхом проведення гласних слідчих (розшукових) дій або потреби в проведенні НСРД, проаналізувавши матеріали кримінального провадження (які можуть підтверджувати потребу в проведенні НСРД, але не формують уявлення про наявність інформаційної можливості для їх проведення).

⁴ Там само.

⁵ Там само.

⁶ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листоп. 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>

⁷ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

¹ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

² Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2341-14#Text>

³ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

КПК України не передбачає можливості проведення НСРД, якщо в ініціатора клопотання є лише підозри, що невдовзі може бути вчинено певний злочин, а потребує, щоб навіть підготовка до злочину як різновид незавершеного злочину вже відбулася принаймні в певному її вияві або відбувся власне завершений злочин (Hroshevyi, Tatsii, & Tumanians, 2013, p. 66).

Оскільки для проведення слідчих (розшукових) дій (або потреби в проведенні НСРД) оперативному працівнику слід здобути й зафіксувати (тобто задокументувати) низку фактів, без яких неможливо як отримати дозвіл на проведення слідчих (розшукових) дій та/або НСРД, так і їх провести, то документування здійснюють з метою отримання формальних підстав для проведення слідчих (розшукових) дій та/або НСРД і взагалі для уможливлення її проведення. У такому разі організаційно-тактичною формою документування є фіксація фактів злочину, здійснювана в процесі оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження.

Якщо в процесі оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження фіксують факти, необхідні для визначення потреби (і можливості) у проведенні слідчих (розшукових) дій та/або НСРД, то під час проведення конкретної НСРД документування має дещо іншу мету. Спрямованість, обсяг і зміст документування визначають вимоги КПК України, у якому передбачено обставини, що підлягають доказуванню в кримінальному провадженні¹. Тактику документування зумовлено потребами доказування за кримінальними провадженнями, які здобувають у процесі проведення конкретної НСРД. «Доказувати» означає підтверджувати істинність, правильність чого-небудь фактами, незаперечними доводами; доводити (Large explanatory dictionary...). Аналіз цих визначень демонструє їх однакову сутнісну природу, зумовлену спрямованістю на досягнення єдиної мети, а саме розкриття злочину. Єдність документування та доказування полягає не лише в тому, що вони використовують однакові пізнавальні методи, а й у тому, що спільним для них є пізнавальний процес – збір, фіксація, дослідження, оцінювання інформації, загальність мети, дотримання критерію належності, забезпечення її достовірності. Отже, оперативно-розшукова інформація має відповідати за змістом тим самим вимогам, що й доказова. Відмінність між ними полягає в засобах і методах збору, дослідження та в значущості отриманих результатів.

Тому оперативні працівники, здійснюючи НСРД за дорученням слідчого, одночасно здійснюють і документування – отримують імперативну інформацію для подальшого дослідження події злочину під час досудового розслідування. Фактично документування продовжується,

тобто формально мети фіксації злочинних дій особи можна досягти й шляхом документування в межах НСРД.

У такому разі організаційно-тактичною формою документування є фіксація елементів конкретного складу злочину, здійснювана в процесі проведення НСРД.

Досудове розслідування завершується в момент передачі матеріалів кримінального провадження до суду, але процес оперативно-розшукового забезпечення кримінального судочинства на всіх стадіях кримінального процесу передбачає оперативно-розшукове супроводження досудового розслідування, судового розгляду та стадії виконання покарання. Оперативне супроводження кримінального процесу в певних випадках (зокрема щодо злочинної спільноти й суб'єктів підвищеного злочинного впливу) зумовлює потребу в документуванні на зазначених етапах.

Тому організаційно-тактичною формою документування в цій ситуації є оперативне супроводження кримінального судочинства на стадіях судового розгляду й після винесення вироку.

Висновки

Документування може відбуватися в процесі виявлення (та фіксації) первинної інформації, а може здійснюватися як до початку досудового розслідування, так і паралельно. Оперативно-розшукові заходи можуть бути розпочаті до початку досудового розслідування й завершуватися під час його проведення, тобто початок досудового розслідування не є підставою для завершення документування. Документування має на меті не лише фіксацію фактів злочинів, що готуються, або фіксацію злочинних дій осіб, які готують вчинення злочину, а й виконує низку завдань під час досудового розслідування. До переліку оперативно-розшукових заходів належать також ті, що не мають аналогів з НСРД, тому зміст документування шляхом проведення оперативно-розшукових заходів не дублює зміст документування, яке здійснюють у процесі забезпечення можливості виконання доручення слідчого щодо проведення НСРД. Документування є низкою взаємопов'язаних дій, які можуть не завершуватися в момент завершення досудового розслідування, а продовжуються далі, проте в іншому статусі.

До організаційно-тактичних форм документування належать: фіксація ознак злочину, здійснювана в процесі його виявлення та перевірки первинної інформації; фіксація злочинних дій особи, яка готується до вчинення злочину, або факту підготовки злочину; фіксація фактів злочину, здійснювана в процесі оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження; фіксація елементів конкретного складу злочину, здійснювана в процесі проведення НСРД; фіксація злочинних дій у процесі оперативного супроводження кримінального судочинства на стадіях судового розгляду та після винесення вироку.

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

References

- [1] Hribov, M.L., Venediktov, A.A., & Venediktova, Yu.Ye. (2018). The correlation between documenting a crime and controlling its commission. *Journal of Eastern European Law*, 49, 21-29. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/EJRN/1017001>
- [2] Hribov, M.L. (2018). Legal regulation of documenting the commission of a crime in criminal proceedings and operational-search activities. *Legal Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 1(15), 129-140. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2018_1_13
- [3] Hroshevyi, Yu.M., Tatsii, V.Ya., & Tumaniants, A.R. (2013). *Criminal process*. Kharkiv: Pravo.
- [4] Ishchenko-Ladna, T.V. (2025). Documentation by the units of the National Police of Ukraine of sexual harassment: practical and legal aspects. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series "Law"*, 87(3), 22-28. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.87.3.3
- [5] Kovalenko, Ye.V., & Pletnev, O.V. (2023). Criminal legal support of counterintelligence measures when documenting collaborative activities. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series "Law"*, 76(2), 161-166. DOI: 10.24144/2307-3322.2022.76.2.27
- [6] Lantsedova, Yu.O., & Ostapenko, L.A. (2019). Possibilities of using the latest methods of recording and documenting the inspection of the crime scene. *Legal Bulletin*, 4(53), 164-169. DOI: 10.18372/2307-9061.53.14307
- [7] Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language online. (n.d.). *slovnynk.ua*. Retrieved from <https://slovnynk.ua>
- [8] Pavlenko, S.O. (2019). Tactics of detection and documentation by operational units of illegal migration as one of the spheres of activity of organized crime. *Problems of legality*, 147, 210-228. DOI: 10.21564/2414-990x.147.181335
- [9] Pervii, V.Yu. (2019). Detection and documentation of crimes in the sphere of official activity and professional activity related to the provision of public services. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 4, 236-243. DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-236-243
- [10] Pletenets, V. (2023). Peculiarities of detecting and documenting the facts of committing certain criminal offenses against the environment under special legal regimes. *Scientific Bulletin of the Dnipro State University of Internal Affairs*, 2, 165-172. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-6-165-172
- [11] Podobnyi, O.O. (2015). The relationship between documentation and evidence. *Bulletin of criminal proceedings*, 2, 64-68. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkc_2015_2_12
- [12] Pylyp, V. (2023). Participation of civil society institutions in documenting war crimes. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 2, 218-223. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-6-218-223
- [13] Ryzhkov, E. (2022). Organizational and legal prerequisites for documenting collaborationism in Ukraine. *Scientific Bulletin of the Dnipro State University of Internal Affairs*, 2, 52-58. DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-52-58
- [14] Sakovskyi, A.A. (2020). Operational-search documentation as a search-cognitive process and a component of operational-search activities. *Entrepreneurship, economy and law*, 7, 371-377. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.7.63
- [15] Sakovskyi, A.A. (2021). Peculiarities of interaction between operational units and investigators when documenting illegal smuggling of persons across the state border of Ukraine. *Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 4, 200-205. DOI: 10.32844/2618-1258.2021.4.35
- [16] Sakovskyi, A.A., & Zhyzhyn, A.V. (2019). Interaction of criminal police units and pre-trial investigation bodies in documenting criminal offenses. *Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 2, 49-54. DOI: 10.33270/01191112.49
- [17] Shapovalov, O.O. (2016). Implementation of the competence of investigators by identifying signs of crimes during pre-trial investigation. *Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 5, 354-358. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvppp_2016_5_75
- [18] Usatyi, V.O. (2025). Identification and documentation of signs of criminal offenses during the consideration of economic cases. *Bulletin of the Kharkiv National University of Internal Affairs*, 3(110), 184-196. DOI: 10.32631/v.2025.3.16

Список використаних джерел

- [1] Грібов М. Л., Венедіктов А. А., Венедіктова Ю. Є. Співвідношення документування злочину та контролю за його вчиненням. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 49. С. 21–29. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/EJRN/1017001>
- [2] Грібов М. Л. Правове регулювання документування вчинення злочину в кримінальному процесі й оперативно-розшуковій діяльності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1 (15). С. 129–140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2018_1_13
- [3] Грошевий Ю. М., Тацій В. Я., Туманянц А. Р. Кримінальний процес : підручник. Харків : Право, 2013. 824 с.
- [4] Іщенко-Ладна Т. В. Документування підрозділами Національної поліції України сексуальних домагань: практично-правові аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 87. Ч. 3. С. 22–28. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.87.3.3
- [5] Коваленко Є. В., Плетньов О. В. Кримінально-правове забезпечення контррозвідувальних заходів при документуванні колабораційної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. Вип. 76. Ч. 2. С. 161–166. DOI: 10.24144/2307-3322.2022.76.2.27
- [6] Ланцедова Ю. О., Остапенко Л. А. Можливості використання новітніх методів фіксації та документування огляду місця діяння. *Юридичний вісник*. 2019. № 4 (53). С. 164–169. DOI: 10.18372/2307-9061.53.14307
- [7] Великий тлумачний словник сучасної української мови онлайн. URL: <https://slovnuk.ua>
- [8] Павленко С. О. Тактика виявлення та документування оперативними підрозділами нелегальної міграції як однієї зі сфер діяльності організованої злочинності. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 147. С. 210–228. DOI: 10.21564/2414-990x.147.181335
- [9] Первій В. Ю. Виявлення та документування злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 4. С. 236–243. DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-236-243
- [10] Плетенець В. Особливості виявлення й документування фактів вчинення деяких кримінальних правопорушень проти довкілля в умовах особливих правових режимів. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 165–172. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-6-165-172
- [11] Подобний О. О. Співвідношення документування й доказування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 64–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkc_2015_2_12
- [12] Пилип В. Участь інститутів громадянського суспільства у документуванні воєнних злочинів. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 218–223. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-6-218-223
- [13] Рижков Е. Організаційно-правові передумови документування колабораціонізму в Україні. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 52–58. DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-52-58
- [14] Саковський А. А. Оперативно-розшукове документування як пошуково-пізнавальний процес та складова оперативно-розшукової діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 371–377. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.7.63
- [15] Саковський А. А. Особливості взаємодії оперативних підрозділів і слідчих при документуванні незаконного переправлення осіб через державний кордон України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 4. С. 200–205. DOI: 10.32844/2618-1258.2021.4.35
- [16] Саковський А. А., Жижин А. В. Взаємодія підрозділів кримінальної поліції та органів досудового розслідування в документуванні кримінальних правопорушень. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 49–54. DOI: 10.33270/01191112.49
- [17] Шаповалов О. О. Реалізація компетенції слідчих шляхом виявлення ознак злочинів під час досудового розслідування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 5. С. 354–358. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvppp_2016_5_75
- [18] Усатий В. О. Виявлення та документування ознак кримінальних правопорушень під час розгляду господарських справ. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2025. № 3 (110). С. 184–196. DOI: 10.32631/v.2025.3.16

TARASENKO Oleh

Doctor of Law, Professor, Vice-Rector of the National Academy of Internal Affairs
03035, 1 Solomianska Sq., Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3179-0143>

Organizational and Tactical Forms of Documentation

Abstract. This article examines the process of documentation, which is based on the scientifically grounded activities of operational staff in recording crimes (criminal acts and the criminal conduct of individuals), taking into account the specific characteristics of the sphere of social relations in which crimes requiring documentation are committed. The aim of the article is to define the content of documentation and to identify its organisational and tactical forms. It has been established that this can be carried out during the process of identifying (and recording) initial information, both prior to the commencement of the pre-trial investigation and in parallel with it; operational and investigative measures may be initiated prior to the commencement of the pre-trial investigation and concluded during its conduct; that is, the commencement of the pre-trial investigation does not constitute grounds for terminating the documentation. It has been established that documentation is intended not only to record the facts of crimes being prepared or the criminal actions of persons preparing to commit a crime, but also to fulfil a number of tasks during the pre-trial investigation. The list of operational-investigative measures also includes those that have no equivalent in covert investigative (search) actions; therefore, the content of documentation through the conduct of operational-investigative measures does not duplicate the content of documentation carried out in the process of ensuring the ability to execute the investigator's instructions regarding the conduct of such actions. Documentation consists of a series of interrelated actions which may not cease upon the completion of the pre-trial investigation, but continue thereafter, albeit in a different capacity. It has been concluded that the organisational and tactical forms of documentation include: the recording of the signs of a crime, carried out during the process of its detection and the verification of initial information; the recording of the criminal actions of a person preparing to commit a crime, or the fact of such preparation; recording the facts of the offence, carried out during the operational and investigative support of criminal proceedings; recording the elements of a specific offence, carried out during covert investigative (search) operations; recording criminal acts during the operational support of criminal proceedings at the stages of court proceedings and after the verdict has been handed down.

Keywords: criminal proceedings; stages; operational-investigative support; documentation; organizational-tactical forms.